

ЗМІНА СТАТУСУ СУБ'ЄКТА В ПОСТНЕКЛАСИЧНІЙ ЕСТЕТИЦІ НАУКИ

¹Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Розкрито питання зміни ролі естетичного у контексті розвитку раціональності у системі «класика-некласика-постнекласика». Основну увагу присвячено статусу суб'єкта, його аксіологічним потенціям у світлі становлення естетики науки в добу постнекласики.

Ключові поняття: естетика, класика, некласика, постнекласика.

Keywords: aesthetics, Classic, Non-classic, Post-non-classic

Інтегративні процеси сучасної науки в контексті аксіологічного потенціалу постнекласичної раціональності є основною детермінантою актуалізації питання про суть естетики науки. Адже сама естетика науки прагне пізнати світ як єдність, а відтак – зумовлює новий погляд як на світ так і на процеси, що в ньому відбуваються.

Естетична компонента наукового знання тісно пов'язана з його аксіологічним потенціалом. Відтак на сучасну постнекласичну науку накладається матриця з аксіологічних та естетичних елементів, що зумовлює її нове прочитання у світлі нових принципів пізнання (антропного, голістичного та інших). Підвищення інтересу до таких феноменів як інтуїція науковця, його емоційність, – а на загал – позараціональних форм мислення і формують образ сучасної постнекласичної науки. Естетичний компонент відтак постає одним із аксіологічних складників наукової теорії чи принципів її побудови, оскільки суб'єкт більше не елімінується із системи евристичного осягнення дійсності.

Антропний принцип констатує, що людина або з необхідністю, або через присутність спостерігає процеси, що відбуваються у Всесвіті. А оскільки людина розглядається як цілісність (голізм, емерджентність), то ігнорувати естетичний компонент – означає відкидати певні елементи цілісної системи. Відтак, можна констатувати, що у світлі естетичного компоненту наукового пізнання – аксіологізація науки сприяє зміні принципів розуміння самої суб'єктивності, а тому і базових гносеологічних принципів. Відкидання суб'єктивності, такої, якою її розуміла класична наука – нині і є нічим іншим як проявом цієї ж суб'єктивності, однак у світлі принципів постнекласичної науки.

Питання про роль і значення естетики науки у контексті аксіологічних засад постнекласики, відтак є надзвичайно важливими. У перспективі, формулювання певних принципів, що ґрунтуються на основі аналізу естетичних потенцій наукового знання, дозволить конкретизувати не лише критерії демаркації гуманітарного та природничого знання, а і природу когнітивних потенцій суб'єкта і способи його самоідентифікації в структурі наукової культури, виявити нові шляхи інтеграції, зумовлені процесами трансформації наукової раціональності, дослідити в загальному вигляді питання і про дисциплінарний статус самої естетики як невід'ємної частки філософського знання.

Також варто звернути увагу на те, що естетичне осмислення дійсності є більш повним та гнучким у порівнянні з природничим знанням – раціональним типом мислення. Естетизація наукового знання, не претендуючи на тотальне осягнення всіх феноменів, сприяє доповненню наявної сучасної картини світу новим знанням. Це є ще одним свідченням на користь актуальності проблеми ціннісного потенціалу естетики у постнекласичній раціональності.

Якщо брати до уваги історико-філософський аспект предмету дослідження, то можна констатувати, що естетичний компонент був притаманний самій науковій раціональності вже в добу античності (уся натурфілософія ґрунтувалась на принципі естетизації дійсності у системі Хаос-Космос-Хаос). Відтак класичне розуміння естетичного удосконалене у пізній ідеалістичній філософії (Кант, Шеллінг, Ніцше та ін.) не втрачає своєї актуальності і в межах постнекласичної науки. Відтак, повернення людини в центр дійсності, врахування складної системи ціннісно-цільових аспектів її діяльності уможливило синтез естетики та епістемології. Це в свою чергу зумовило ряд нових проблем у філософії науки (легітимацію знання, його прагматизм, трансформацію його природи та принципово нову методологію).

Важливо також розглянути питання розвитку уявлень про суб'єкт пізнання у контексті «схеми Стьопіна» – схеми класифікації раціональності – «класика-некласика-постнекласика». Де акцентується увага на проблемі генези теоретичного знання крізь призму осягнення ролі і місця суб'єкта у пізнанні дійсності. У контексті основних положень квантової фізики – положень про імовірнісний характер буття – по новому варто поглянути на естетичну компоненту науки. Естетико-космоцентричний абсолютизм (Аристотель, Айнштайн) заміщується естетичним релятивізмом – де людина виступає активним первнем осягнення дійсності. В такому разі, відмова від концепції ціннісно-нейтрального знання, що панувала в позитивізмі є цілком слушною і необхідною умовою розвитку основних засад естетики науки.

Висновок: відтак інтегративні процеси в науці, що не відкидають концепт естетизації знання, сприяють формуванню уявлення про суб'єкт пізнання, як цілісної інтерсуб'єктивної (постнекласика) системи, що саморозвивається та володіє аксіологічними потенціями. Однак у світлі незавершеності становлення постнекласики – питання про способи, міру та принципи естетизації раціональності також залишаються відкритими.